

माछाको प्रजनन प्रविधि

कुनै पनि सजिव बस्तुको दुई भिन्दा भिन्दै लिङ्गको सहवास फलस्वरूप शुक्रकिट र अण्डाको मिलनबाट नवजातको उत्पादन हुने क्रियालाई प्रजनन भनिन्छ। माछाको प्रजननलाई पनि सोही अनुरूप परिभाषित गर्न सकिन्छ। माछामा पनि पोथीले छोडेको फुल माथि भालेले मिल्छ छोड्दछ र यसरी गर्भित भएको फुलबाट माछा भुरा कोरलीन्छ, यहि कृयालाई मत्स्य प्रजनन भनिन्छ।

प्रजननको किसिम :

माछाको प्रजनन मुख्यतया ३ प्रकार गरिन्छ।

- (१) प्राकृतिक प्रजनन
- (२) अर्द्ध प्राकृतिक प्रजनन
- (३) कृत्रिम प्रजनन

१) प्राकृतिक प्रजनन :

नेपालमा पालीएका माछाहरुको प्राकृतिक प्रजनन उनिहरुको उदगम स्थलहरुमा मात्र सम्भव छ र तर हामी कहा पालन गरिने मध्येको कमनकार्प जातको माछाको प्रजनन प्राकृतिक रुपले हुने गरेको छ। प्राकृतिक प्रजननमा हाम्रो कुनै नियन्त्रण विना पोथी माछाले छोडेको फुल माथि भालेले आफनो मिल्छ छोडी फुललाई गर्भित गर्छ र बच्चा कोरलीन्छ। तर यसरी उत्पादन भएका भुराहरुको मृत्युदर धेरै हुने गर्दछ।

२) अर्द्ध प्राकृतिक प्रजनन् :

व्यवस्थीत रूपमा कमन कार्पको प्रजनन् गराउन अर्द्ध प्राकृतिक प्रजनन् तरिका निकै प्रचलित छ । यस प्रकारले प्रजनन् गर्दा भाले र पोथी माउ माछा प्रजनन् समयको २-३ महिना अगावै छुट्टाएर पालिन्छ । जसले गर्दा अव्यवस्थित आपूर्तिका लागि प्रांगरिक मल प्रयोग गर्नुका साथै थप आहाराको रूपमा २५-३० प्रतिशत प्रोटीनयुक्त आहारा ३-५ प्रतिशत शारीरिक तौल बराबर प्रति दिन खुवाउन राम्रो हुन्छ ।

प्रजनन् पोखरीको तयारी :

अर्द्ध प्राकृतिक प्रजनन्मा माछालाई बाहिरी वातावरण को प्रभावले प्रजनन्का लागि उत्तेजित पार्न पर्ने भएकोले विशेष रूपमा तयारी गर्नु पर्ने हुन्छ ।

कमनकार्पलाई प्रजनन्को लागी उत्तेजीत पार्ने वातावरण :

- ❖ सफा र नयां पोखरी
- ❖ पोखरको पिंघ तथा छेउ छाउंमा पानीको सतह मुनी घांस पात
- ❖ विस्तारै वगेको पानी
- ❖ भाले र पोथी माछा संग सगै हुनु
- ❖ अन्य माछाहरुको भिड भाड नहुनु

उपयुक्त वातावरणका लागि प्रजनन पोखरीलाई प्रजनन् अगावै राम्ररी सुकाउनु पर्दछ । प्रजनन् पोखरीको साईज भिन्दा भिन्दै हुन सक्छ , साधारणतया प्रजनन् पोखरीको साईज ५० वर्ग मिटर देखी ७०० वर्ग मिटर सम्मको प्रचलनमा छ । कमनकार्पको फुल टांसीने प्रकारको हुने भएकोले फुल टांसीनका लागि काकावन प्रयोग गर्नु पर्दछ । नरिवलको जटा तथा खरलाई राम्ररी बुनेर चटाई जस्तो बनाएर पानीको सतह भन्दा २०-२५से.मी. तल राम्ररी मिलाएर राखीन्छ । काकावन १.५-२ मिटर लामो, १.-१.२५ मिटर चौडा र १०-१२ से.मी. बाक्लो हुन्छ । प्रजनन् पोखरीको चारै किनार लाई बढी से बढी ढाकिने गरि प्रजनन पोखरीको साईज र प्रजननको लागि प्रयोग गरिएको माउ माछाको संख्या एवं वजनको आधारमा काकावनको संख्या निर्धारण गरिन्छ ।

३) कृत्रिम प्रजनन् :

नेपालमा पालिएका चाईनिज तथा ईण्डियन मेजर कार्प माछा पोखरीमा पाल्दा प्रजननको लागि योग्य त बन्दछन् तर प्राकृतिक तरिकाले प्रजनन् गर्दैनन् । त्यसैले यी माछा हरुलाई कृत्रिम तरिका द्वारा प्रजनन् गराईन्छ । यसरी प्रजनन् गर्दा विभिन्न प्रकारका हर्मोनहरु प्रयोग गर्ने गरिन्छ ।

❖ पिटयुटरी ग्लाण्ड

❖ एच.सि.जी.

❖ एल.आर.एच.ए.

❖ ओभाप्रिभ

अन्य कृषि सम्बन्धि जानकारीकालागि

"कृषि घर" मोबाइल एप डाउनलोड गर्नुहोला

"कृषि घर" फेसबुक पेज लाइक गर्नुहोला

प्रजननको समयको लागी पानीको तापक्रम :

कमनकार्प माछाको प्रजनन तराईमा माघको अन्तीम हप्ता अथवा फाल्गुणको पहिलो हप्तामै हुरु हुन्छ । चाईजिन कार्पको प्रजनन बैशाख देखी अषाढ सम्म र ईण्डीयन मेजर कापूको अषाढ देखी भाद्र महिना सम्म हुन्छ ।

कमनकार्प १९-२५ डि.से., ग्रास, विगहेड २२-२७ डि.से., सिल्भरकार्प २४-२८ डि.से. र ईण्डीयन मेजर कार्प २५-३० डि.से. पानीको तापक्रममा सफल प्रजननको लागी उपयुक्त हुन्छ ।

अन्य कृषि सम्बन्धि जानकारीकालागि

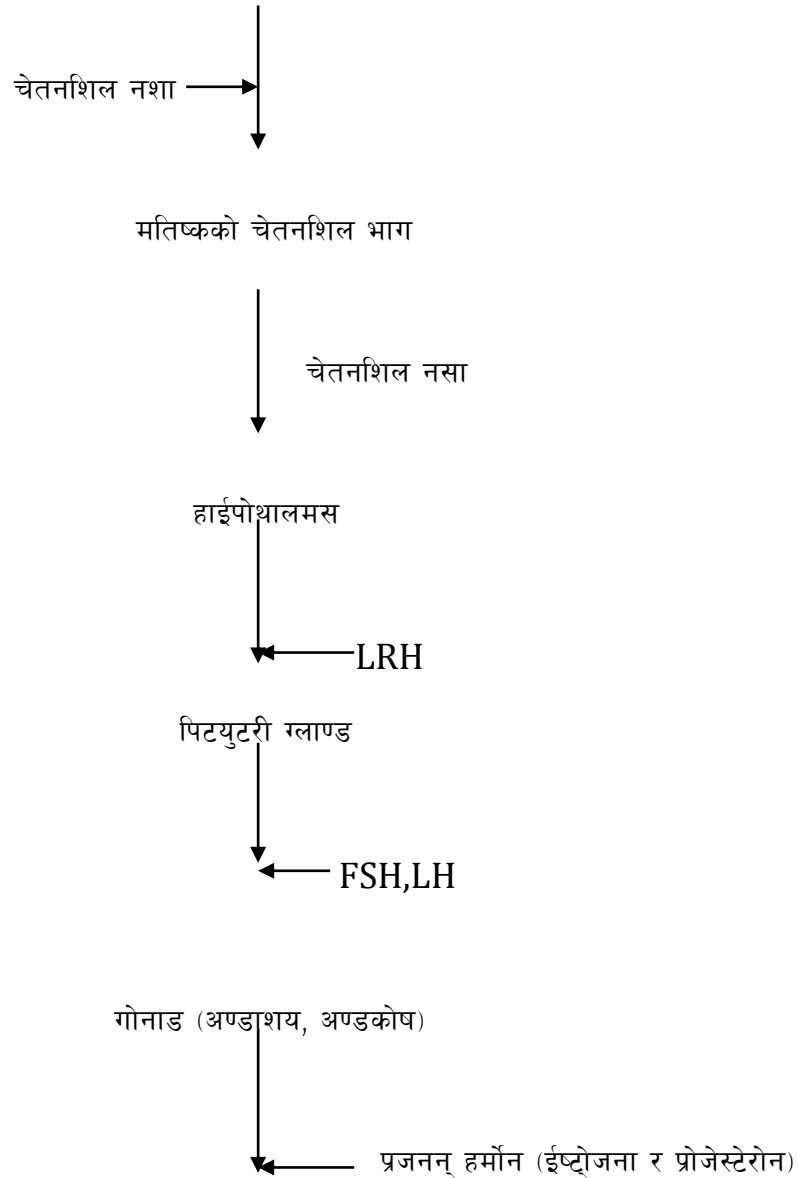
"कृषि घर" मोबाइल एप डाउनलोड गर्नुहोला

"कृषि घर" फेसबुक पेज लाइक गर्नुहोला

माछाको प्रजननमा बाहिरी वातावरण, भित्री चेतना र हर्मोनको प्रभाव :

वातावरणीय प्रभाव (तापक्रम, प्रकाश, वर्षा, पानीकमो बहाव, विपरित लिङ्ग)

फुल र मिल्को विकास साथै प्रजनन्

अन्य कृषि सम्बन्धि जानकारीकालागि

"कृषि घर" मोबाइल एप डाउनलोड गर्नुहोला

"कृषि घर" फेसबुक पेज लाइक गर्नुहोला

प्रजननका लागी परिपक्व हुने उमेर :

माछाको जात	परिपक्व हुने उमेर वर्ष	
	तराईमा	पहाडी भेगमा
कमन कार्प	१-१.५	२-३
सिलभर कार्प	२-३	४-६
विगहेड कार्प	३-४	५-७
ग्रास कार्प	३-५	४-७
रोहु	२-३	
नैनी	१-३	
भाकुर	२-३	